

Rozdělení království

ASI 930 AŽ 925 PŘ. KR.

Vkrálovství byl již od Saulova panování patrný rozkol. Deset severních kmenů se opakovaně postavilo na odpor proti králi Davidovi, který měl podporu jižních kmenů. Když byli zabiti Saulovi nástupci a schrána Boží smlouvy se přestěhovala na jih do Jeruzaléma, mohly mít izraelské kmeny pocit, že veškeré výhody jsou určeny jen jižním kmenům.

Tento pocit asi jen utvrdil Šalomounův přístup. Šalomoun se k severním kmenům choval o poznání tvrději než vůči jejich jižním sousedům. Musely platit vyšší daně a mnohem více se podílet na nucených pracích. Není divu, že začaly Davidův rod nenávidět.

Situace se vyostřila po Šalomounově smrti, kdy na trůn usedl jeho syn Rechabeám.

Na shromáždění v Šekemu severní kmeny prohlásily, že Rechabeáma přijmou za krále pouze tehdy, pokud jim sníží daně a osvobodí je od nucené práce, kterou od nich vyžadoval Šalomoun, aby mohl uskutečňovat své velkolepé stavby (1Kr 12,1–7). Rechabeám na to reagoval slovy, že chce být ještě tvrdší (1Kr 12,14). Severní kmeny okamžitě povstaly, Rechabeámová správce zodpovědného za nucené práce ukamenovaly (1Kr 12,18) a za krále Izraele prohlásily Jarobeáma (1Kr 12,20), který se navrátil z vyhnanství, kam jej poslal Šalomoun. Společné království severních a jižních kmenů se stalo minulostí. Místo něj budou dalších 300 let vedle sebe existovat dvě království: Izrael na severu a Judsko na jihu.

Spory o území

Království spolu okamžitě začala válčit. Největší boje se vedly o území kmene Benjamín, přes které vedla hranice. Hranice se po řadu let měnila a posouvala. Vzájemné boje mezi oběma královstvími umožnily územím, dříve podrobeným Davidovi a Šalomounovi, se odtrhnout. Moáb tak okamžitě získal nezávislost.

Jarobeámov Izrael

Jarobeám si zřídil hlavní město v Šekemu (1Kr 12,25). Aby obyvatele odvrátil od bohoslužby v jeruzalémském chrámu, zavedl dva nové svátky a postavil dva nové chrámy – v Bét-elu a v Danu (1Kr 12,26–33). V každém chrámu nechal vztyčit sošku zlatého býka.

Pozůstatky svatého okruhu postaveného Jarobeámem v Tel Danu.

ŠÍŠAKŮV VPÁD (ASI 926 PŘ. KR.)

Rechabeámovo osmnáctileté období vlády nezačalo nejlépe. Odtrhly se od něj severní kmeny a došlo k rozdělení království, čekalo jej však ještě něco horšího. Během Šalomounovy vlády se egyptským králem a zakladatelem dvacáté druhé (libyjské) dynastie stal Šíšak. Jarobeám, kterého Šalomoun poslal do vyhnanství, našel útočiště u faraóna Šíšaka v Egyptě. Když se vrátil a chopil moci v severním království, začal z něj mít Rechabeáma obavy. Existoval mezi Jarobeámem a Šíšakem blízký vztah? Rechabeám každopádně začal stavět opevněná města v Judských horách jihozápadně od Jeruzaléma (2Pa 11,5–12). Obával se egyptského vpádu.

Jeho obavy byly potvrzeny, poněvadž pět let po rozdělení království Šíšak vtáhl do Judska. Bible udává, že „pobral poklady domu Hospodinova i poklady domu královského; pobral všechno. Pobral i všechny zlaté štíty, které pořídil Šalomoun“ (1Kr 14,25–26). 2. Paralipomenon dodává, že „dobyl opevněná města, která byla v Judsku“ (2Pa 12,2–9). Podle nápisu v Amónově chrámu v Karnaku však Šíšak ve skutečnosti napadl Izrael na severu. O Judsku se nápis nezmíňuje. Je možné, že Šíšak zamýšlel Judsko napadnout, ale Rechabeám jej uplatil poklady z chrámu a paláce a přesvědčil jej, aby raději místo toho zaútočil na severní království.

→ možná trasa Šíšakova tažení
● města, která opevnil Rechabeám

0 40 km

Střety mezi Izraelem a Judou

Asi 930 až 880 př. Kr.

Atmosféra napětí a vzájemného osočování pokračovala v Judsku za Rechabeáma i za Abijámovy a Ásovy vlády. V Izraeli v té době vládly dynastie Jarobeáma I. a Baeši. Území, o které se přely, bylo zemí nikoho a obě znepřátelené strany se přetahovaly o to, která z nich o pár kilometrů posune hranici ve svůj prospěch.

Ačkoli se v Bibli tvrdí, že válka mezi Rechabeámem a Jarobeámem „trvala po všechna ta léta“ (1Kr 14,30), obě království byla pravděpodobně natolik zdecimována Šíšakovým tažením, že si navzájem moc uškodit nemohla. Za vlády Rechabeámoveho nástupce Abijáše (či Abijáma, jak je nazýván v 1. a 2. Královské) došlo k obnovení bojů mezi královstvími, Abijáš Jarobeáma porazil a obsadil přitom několik klíčových měst na hranici (2Pa 13).

Jarobeám po této porážce o mnoho déle nežil. Vlády se ujal jeho nástupce Nádab, který se spíše snažil odrazit útoky Pelištejců, než aby se zajímal o znovuzískání území, o které Izrael připravilo Judsko. Když se Nádab vydal obléhat Gibetón, byl zavražděn velitelem vlastního vojska Baešou, synem Achijášovým. Ten se následně chopil vlády nad Izraelem (1Kr 15,25–30). Uvidíme, že i v dalších dějinách Izraele nebyl podobně podlý způsob vojenského puče vůbec ničím neobvyklým.

Dům Omrijovců

Baešův syn Éla na trůnu dlouho nevydržel. U hodovního stolu jej zabil velitel vozby Zimrí, který nechal také vyvraždit celý Baešův rod (1Kr 16,9–13). Zimriho vláda však trvala pouhých sedm dní. Izraelské vojsko v té době bojovalo u Gibetónu proti Pelištejcům. Když se izraelští vojáci dozvěděli o Zimriho spiknutí, prohlásili za krále svého velitele Omriho, vytáhli proti Zimrimu a oblehli Tirsu. Když Zimrí viděl, že je vše ztraceno, zapálil vlastní palác a upálil se zaživa (1Kr 16,15–20). Po mocenském zápasu s dalším velitelem, Gínatovým synem Tibním, si Omri kolem roku 880 př. Kr. zajistil trůn. Od té doby bylo hlavním městem Izraele Samaří (2Kr 15,23–26).

Samaří v Bibli

Město Samaří založil na počátku 9. století př. Kr. Omri (1Kr 16,23–24). Později se stalo centrem asyrské provincie Samaří. Město se nacházelo na pahorku, byl z něj dobrý výhled do krajiny a nebylo snadné jej dobýt.

ca 33 po Kr. Samarskem prochází Ježiš (L 17,11).

ca 34 po Kr. Filip káže v Samaři (Sk 8,5) a je zde založena církve.

ca 27 po Kr. Herodes přejmenovává na počest římského císaře město na Sebasté (řecký ekvivalent latinského jména Augusta).

ca 445 př. Kr. Sanbalat Chorónsky je místodržitelem Samaří a vystupuje proti obnově Jeruzaléma (Neh 2,9–10).

ca 725–722 př. Kr. Asyrský vládce Šalmeser V. obléhne město a nakonec je dobude.

ca 721 př. Kr. Nový asyrský král Sargon II. vysílí obyvatel Samařská a do oblasti dosadí nové národy (2Kr 17,24). Kněž v Bět-elu je naučí základy izraelského náboženství (2Kr 17,24–28).

ca 740 př. Kr. Asyřané ohrožují město. Menachém jim vyplatí tribut a Asyřané odtáhnou (2Kr 15,17–20).

ca 841 př. Kr. Jehú vyvraždí Achabovy potomky (2Kr 10).

ca 857 př. Kr. Samaří obléhne aramejský král Ben-hadad II. (1Kr 20,1–21). První obléhání je neuspěšné, ale druhé vede k vyhladovění města (2Kr 6,24 – 7,20).

ca 874 př. Kr. Achab staví dům ze slonoviny (1Kr 22,39) a chrámy cizím bohům na přání své ženy Ježábely (1Kr 18,22). Samaří se stane známým mistrem modloslužby (Iz 8,4; 9,9; Jr 23,13; Ez 23,4).

ca 880 př. Kr. Omri kupuje od Šemera za dva talenty stříbra pozemek, na kterém bude stát Samaří, a staví zde město (1Kr 16,24).

Pozůstatky paláce izraelských králů Omriho a Achaba z 9. století př. Kr.

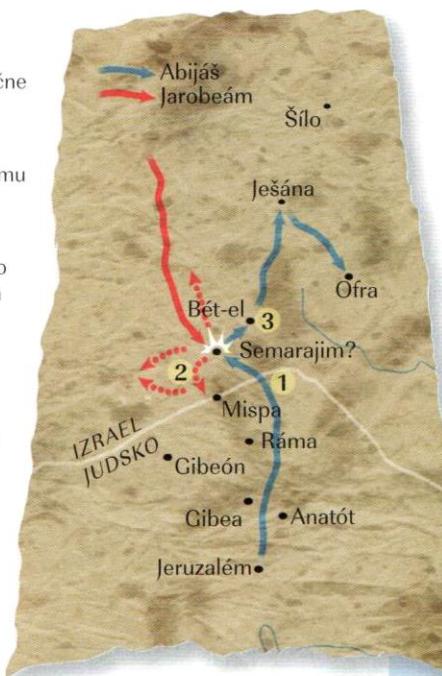
1. ABIJÁŠOVU TAŽENÍ (ASI 911 PŘ. KR.)

Rechabeámu syn Abijáš začne bojovat s Jarobeámem.

1. Abijášovo vojsko se shromáždí na hoře Semarajimu v Efraimském pohoří (2Pa 13,3–4).

2. Jarobeámovu hlavní vojsko vyrazí proti Abijášovi. Záloha provede obchvat a napadne Abijášovo vojsko ze zadu (2Pa 13,13).

3. Jarobeámovu vojsko je rozprášeno a Abijáš dobude města Bét-el, Efrón (Ofru) a Ješánu (2Pa 13,19).

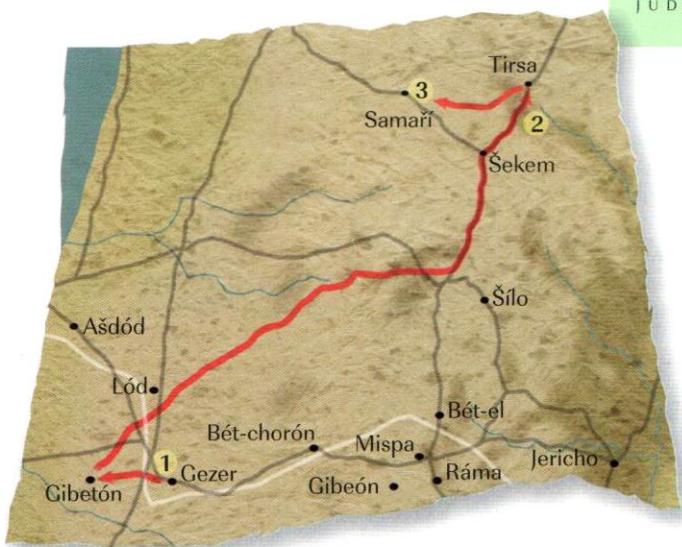

3. VZESTUP OMRÍHO (ASI 885 AŽ 880 PŘ. KR.)

1. Omrí se dozví o Zimriho státním převratu, právě když s izraelským vojskem obléhá Gibetón (1Kr 16,15).

2. Vojsko se přemístí k Tirse, aby ji oblehlo (1Kr 16,17–18).

3. Omrí Tirsu zničí, prohlásí se za krále a zakládá nové hlavní město v Samaři (1Kr 16,23–26).

2. BAEŠA (ASI 895 PŘ. KR.)

Krá Ása spravoval Judsko moudře a zachovával věrnost Hospodinu. Mnoho Izraelců proto přešlo z Izraele do Judska (2Pa 15,9–15). Baeša v reakci na to přitáhl s vojskem do Rámy a opevnil ji, aby Ásovi zatarasil cestu (2Pa 16,1). Ása místo boje s Baešou podplatił Aramejce na severu, aby Izrael napadli. Baeša se stál na sever, aby zemi bránil. Ása mohl vniknout do Rámy, zničit opevnění a obsadit území. Prorok Chanáni jej kritizoval za to, že se spojil s Aramejci (2Pa 16,1–10).

1. Baeša opevňuje Rámu, aby Ásovi zabránil vycházet a vcházet (2Pa 16,1).

2. Když se Baeša dozví o tom, že Ben-hadad vpadl do Izraele, z Rámy se stáhne (2Pa 16,2–5).

3. Ása zničí opevnění v Rámě a posune hranice Judska až za Mispu (2Pa 16,6).

Achab a Elijáš

ASI 860 AŽ 852 PŘ. KR.

Poté, co Omří založil Samaří jako nové hlavní město, žil jen šest let. Úkol dostavět město připadl Omřího nechvalně známému synu Achabovi.

Poloha Samaří, které leželo západněji než původní staré hlavní město Šekem, blíže Foiníkii, ovlivnila Achabovu politiku. V té době ve Foiníkii vládl král Etbaal z Týru (1Kr 16,31) a Achab pojhal Etbaalovu dceru Jezábelu za manželku. Ta nebyla jen foinickou princeznou, nýbrž také horlivou vyznavačkou foinického kultu boha Baala. Před tímto náboženstvím varoval významný biblický prorok Elijáš.

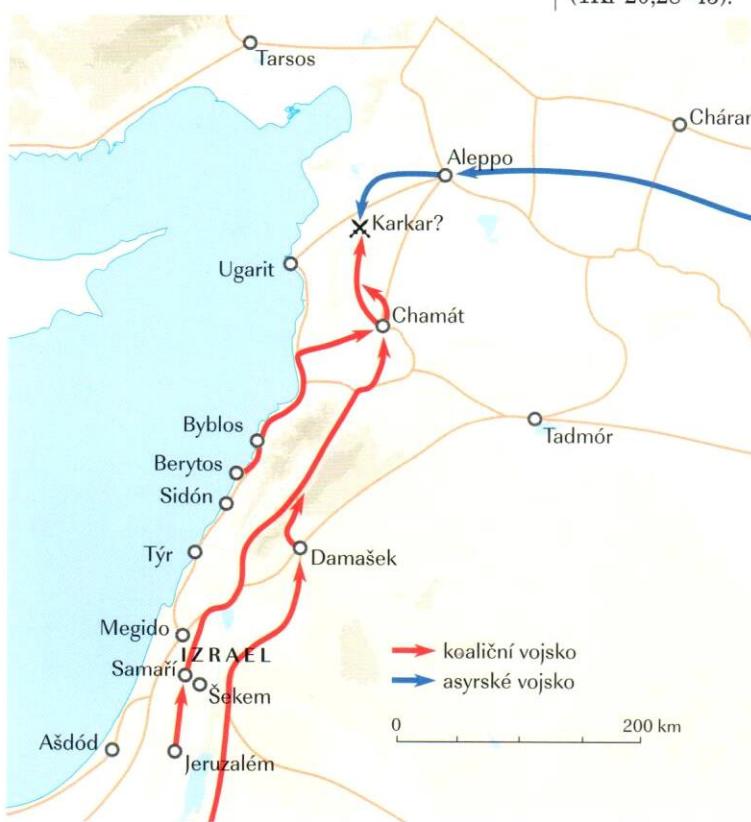
Achabova válka s Aramem

Achab musel opakováně čelit útoku Aramejců, vedených králem Ben-hadadem II. (asi 857 př. Kr.). Aramejci pronikli hluboko do vnitrozemí Izraele a oblehli Samaří, pak je Izraelci zahnali zpět (1Kr 20,1–21). Aramejci následujícího roku znova zaútočili a Izraelci je opět porazili. Achab uzavře s Ben-hadadem velkorysou mírovou smlouvu, za což je kritizován jedním z proroků (1Kr 20).

1. Aramejci vpadnou do Izraele a oblehnou Samaří (1Kr 20,1–12).

2. Achab vede útok proti Aramejcům, kteří popijejí ve stanech, a útok je zaskočí. Aramejci jsou rozrceni (1Kr 20,13–21).

3. Další rok Aramejci znova shromáždí vojsko a napadnou Afek (1Kr 20,26–27). Ačkoli Izraelci mají o mnoho méně mužů než Aramejci, zvítězí a Aramejce porazí (1Kr 20,28–43).

Achabův boj s Asýrií

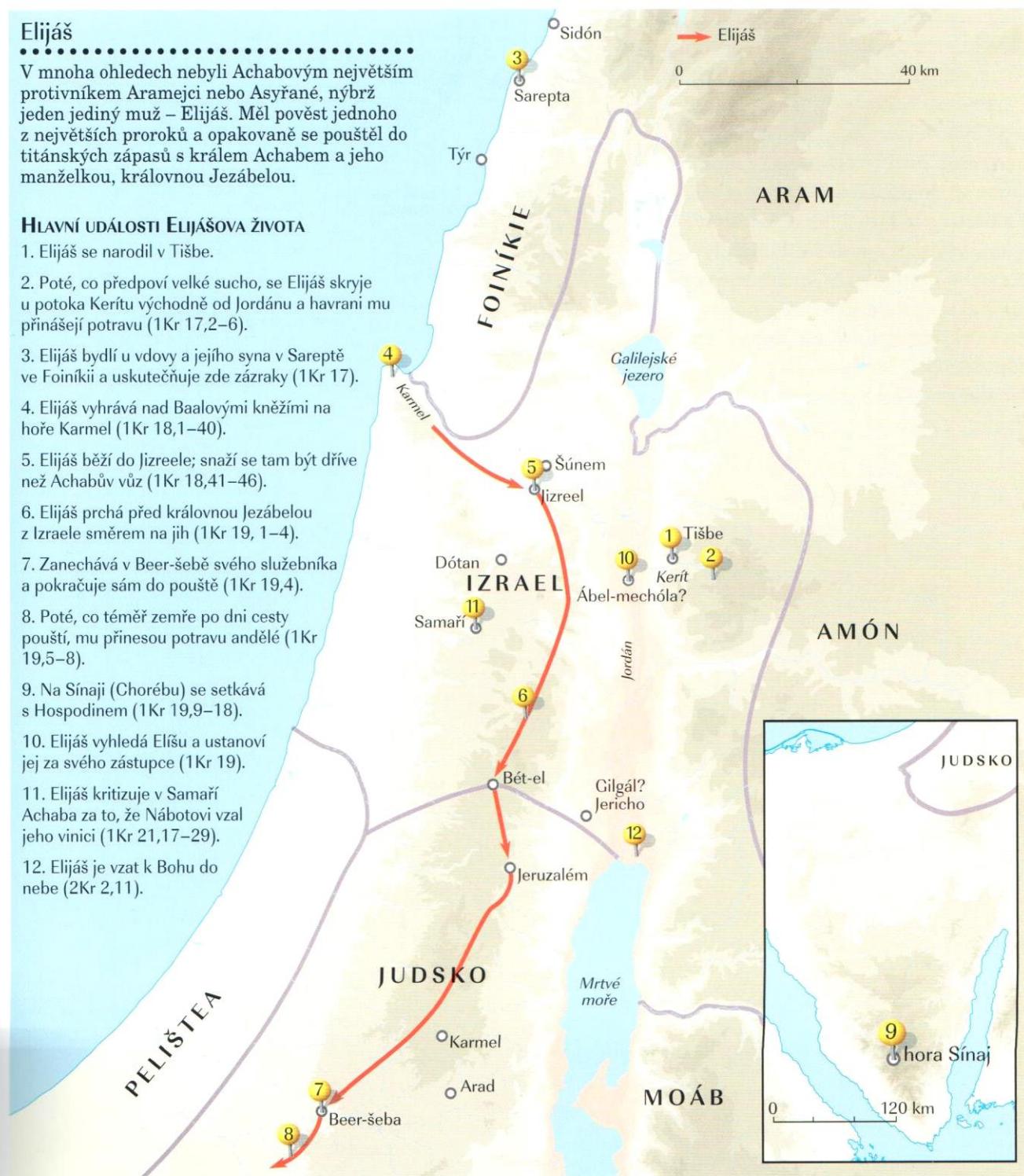
Stále větší hrozbou pro Izrael začala být Asýrie, kde v té době vládl Šalmaneser III. (825–824 př. Kr.). Tato obrovská říše neustále rostla a začala pronikat do severní Sýrie. Achab se připojil ke koalice států, které se chtěly Asyřanům postavit. Kromě Izraelců byly ve vojsku koalice jednotky z Chamátu, Damašku, Egypta i arabský jízdní oddíl na velbloudech. Armády se střetly u Karkaru. Bitva sice skončila patrem, alešpon se však podařilo dočasně zastavit postup Asyřanů.

Elijáš

V mnoha ohledech nebyli Achabovým největším protivníkem Aramejci nebo Asyřané, nýbrž jeden jediný muž – Elijáš. Měl pověst jednoho z největších proroků a opakovaně se pouštěl do titánských zápasů s králem Achabem a jeho manželkou, královnou Jezábělou.

HLAVNÍ UDÁLOSTI ELIJÁŠOVA ŽIVOTA

1. Elijáš se narodil v Tišbe.
2. Poté, co předpoví velké sucho, se Elijáš skryje u potoka Kerítu východně od Jordánu a havrani mu přináší potravu (1Kr 17,2–6).
3. Elijáš bydlí u vdovy a jejího syna v Sareptě ve Foiníkii a uskutečňuje zde zázraky (1Kr 17).
4. Elijáš vyhrává nad Baalovými kněžími na hoře Karmel (1Kr 18,1–40).
5. Elijáš běží do Jizreelu; snaží se tam být dříve než Achabův vůz (1Kr 18,41–46).
6. Elijáš prchá před královnou Jezábělou z Izraele směrem na jih (1Kr 19, 1–4).
7. Zanechává v Beer-šebe svého služebníka a pokračuje sám do pouště (1Kr 19,4).
8. Poté, co téměř zemře po dni cesty pouští, mu přinesou potravu andělé (1Kr 19,5–8).
9. Na Sínaji (Chorébu) se setkává s Hospodinem (1Kr 19,9–18).
10. Elijáš vyhledá Elšu a ustanoví jej za svého zástupce (1Kr 19).
11. Elijáš kritizuje v Samaři Achaba za to, že Nábotovi vzal jeho vinici (1Kr 21,17–29).
12. Elijáš je vzat k Bohu do nebe (2Kr 2,11).

Elíša a nástup krále Jehúa k moci

ASI 855 AŽ 796 PŘ. KR.

Izraelský král Achab zahynul během nevydařeného útoku proti Aramejcům v Rámot-gileádu (1Kr 22,29–38). Na trůn po něm nastoupil jeho syn Achazjáš, jehož vládu nedlouho poté ukončil pád z balkónu samařského paláce (2Kr 1,2–4). Králem se tak stal další Achabův syn, Jóram. Za jeho vlády začaly Izrael a Judsko úzce spolupracovat, což bylo pro tyto dva státy neobvyklé. Izraelský král Jóram a judský král Jóšafat společně bojovali proti Moábcům (2Kr 3).

Dvakrát Jóram

Judský král Jóšafat zemřel kolem roku 848 př. Kr. a králem se po něm stal jeho syn Jóram. Mezi lety 848 a 841 př. Kr. jak izraelský, tak i judský král nesli stejně jméno. Tato poněkud matoucí situace se změnila roku 841 př. Kr., kdy judský král Jóram zemřel a na trůn nastoupil jeho syn Achazjáš.

JEHÚ SE STÁVÁ IZRAELSKÝM KRÁLEM (842 PŘ. KR.)

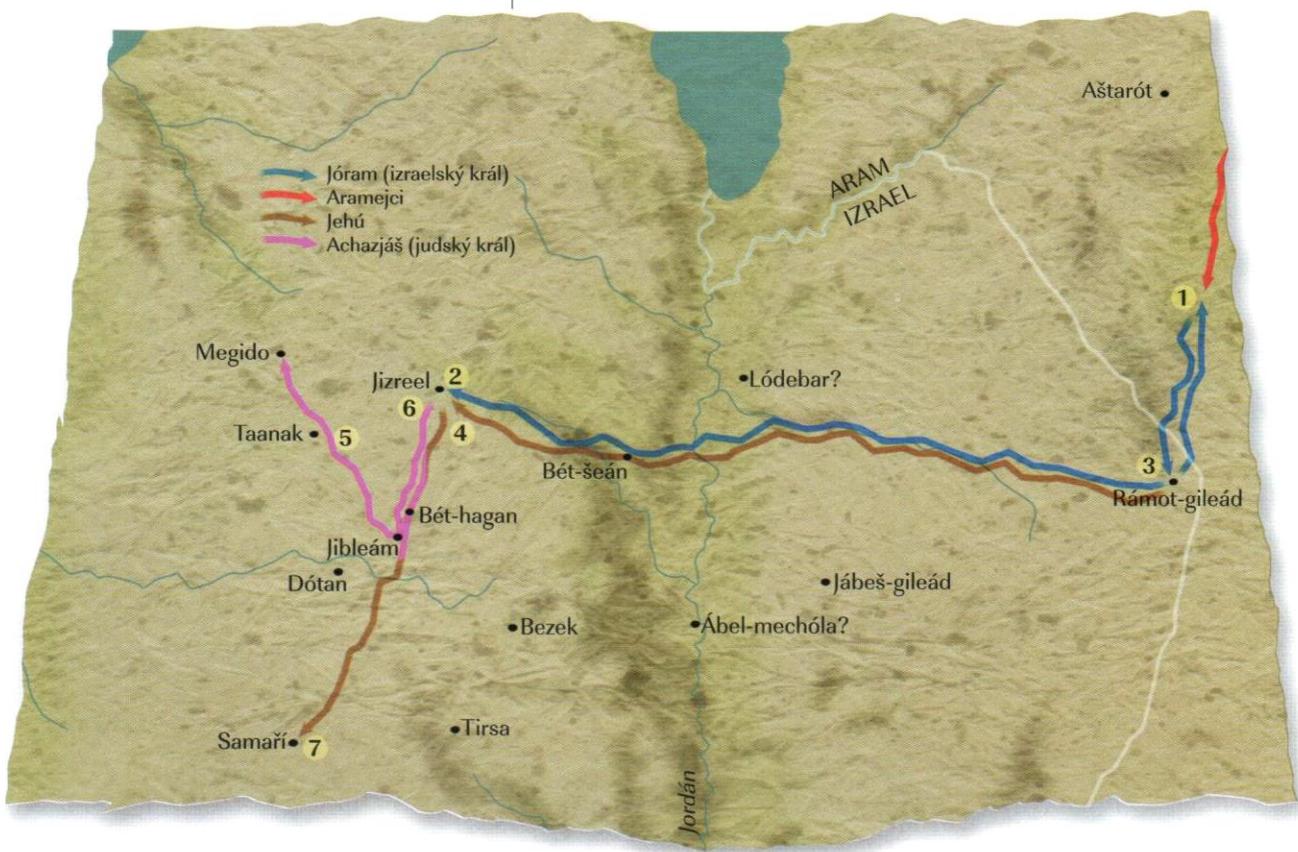
1. Izraelský král Jóram je zraněn, když hájí Rámot-gileád proti Aramejcům (2Kr 9,14).
2. Vrací se do Jizreele, aby se léčil ze zranění (2Kr 9,15).
3. Prorok vyslaný Elíšou pomaže Jóšafatova syna Jehú za izraelského krále. Za svého krále jej prohlásí také izraelské vojsko (2Kr 9,13).
4. Jehú táhne s vojskem na Jizreel. U města se setká s izraelským

králem Jóramem a judským králem Achazjášem. Zavraždí krále Jórama (2Kr 9,14–26).

5. Král Achazjáš prchá, je však u Jibleámu zraněn. Ujíždí do Megida, kde umírá (2Kr 9,27–29).

6. Jehú vstoupí do Jizreele a nechává zavraždit královnu matku Jezábelu (2Kr 9,30–37).

7. Jehú jede do Samaří, vyvraždí zbytek Achabovy rodiny a zničí Baalův chrám (2Kr 10,12–27).

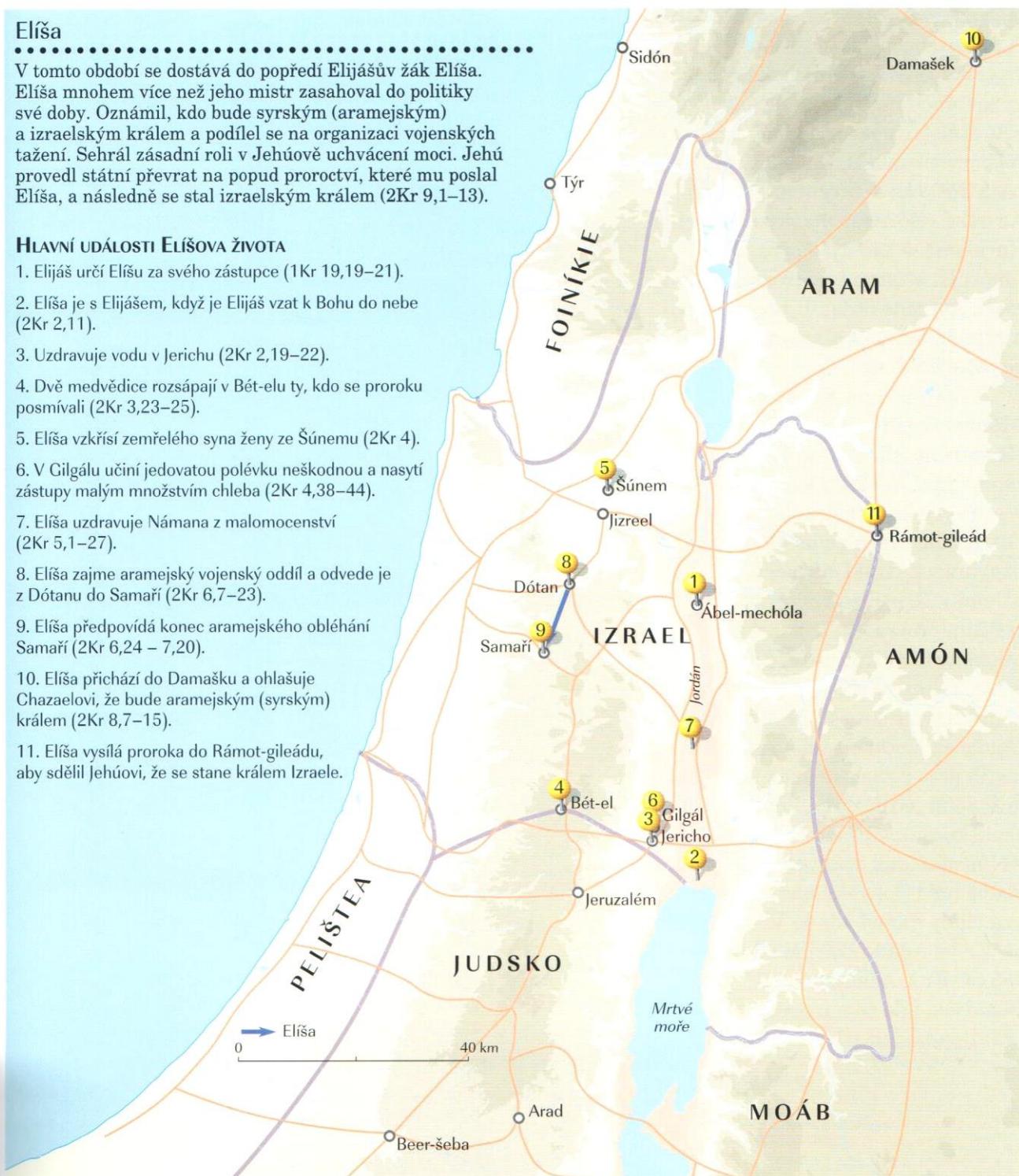

Elíša

V tomto období se dostává do popředí Elijášův žák Elíša. Elíša mnohem více než jeho mistr zasahoval do politiky své doby. Oznámil, kdo bude syrským (aramejským) a izraelským králem a podílel se na organizaci vojenských tažení. Sehrál zásadní roli v Jehúově uchvacení moci. Jehú provedl státní převrat na popud proroctví, které mu poslal Elíša, a následně se stal izraelským králem (2Kr 9,1–13).

HLAVNÍ UDÁLOSTI ELÍŠOVA ŽIVOTA

1. Elijáš určí Elíšu za svého zástupce (1Kr 19,19–21).
2. Elíša je s Elijášem, když je Elijáš vzat k Bohu do nebe (2Kr 2,11).
3. Uzdravuje vodu v Jerichu (2Kr 2,19–22).
4. Dvě medvědice rozsárají v Bét-elu ty, kdo se proroku posmívali (2Kr 3,23–25).
5. Elíša vzkříší zemřelého syna ženy ze Šúnemu (2Kr 4).
6. V Gilgálu učiní jedovatou polévku neškodnou a nasýtí zástupu malým množstvím chleba (2Kr 4,38–44).
7. Elíša uzdravuje Námana z malomocenství (2Kr 5,1–27).
8. Elíša zajme aramejský vojenský oddíl a odvede je z Dótanu do Samaří (2Kr 6,7–23).
9. Elíša předpovídá konec aramejského obléhání Samaří (2Kr 6,24 – 7,20).
10. Elíša přichází do Damašku a ohlašuje Chazaelovi, že bude aramejským (syrským) králem (2Kr 8,7–15).
11. Elíša vysílá proroka do Rámot-gileádu, aby sdělil Jehúovi, že se stane králem Izraele.

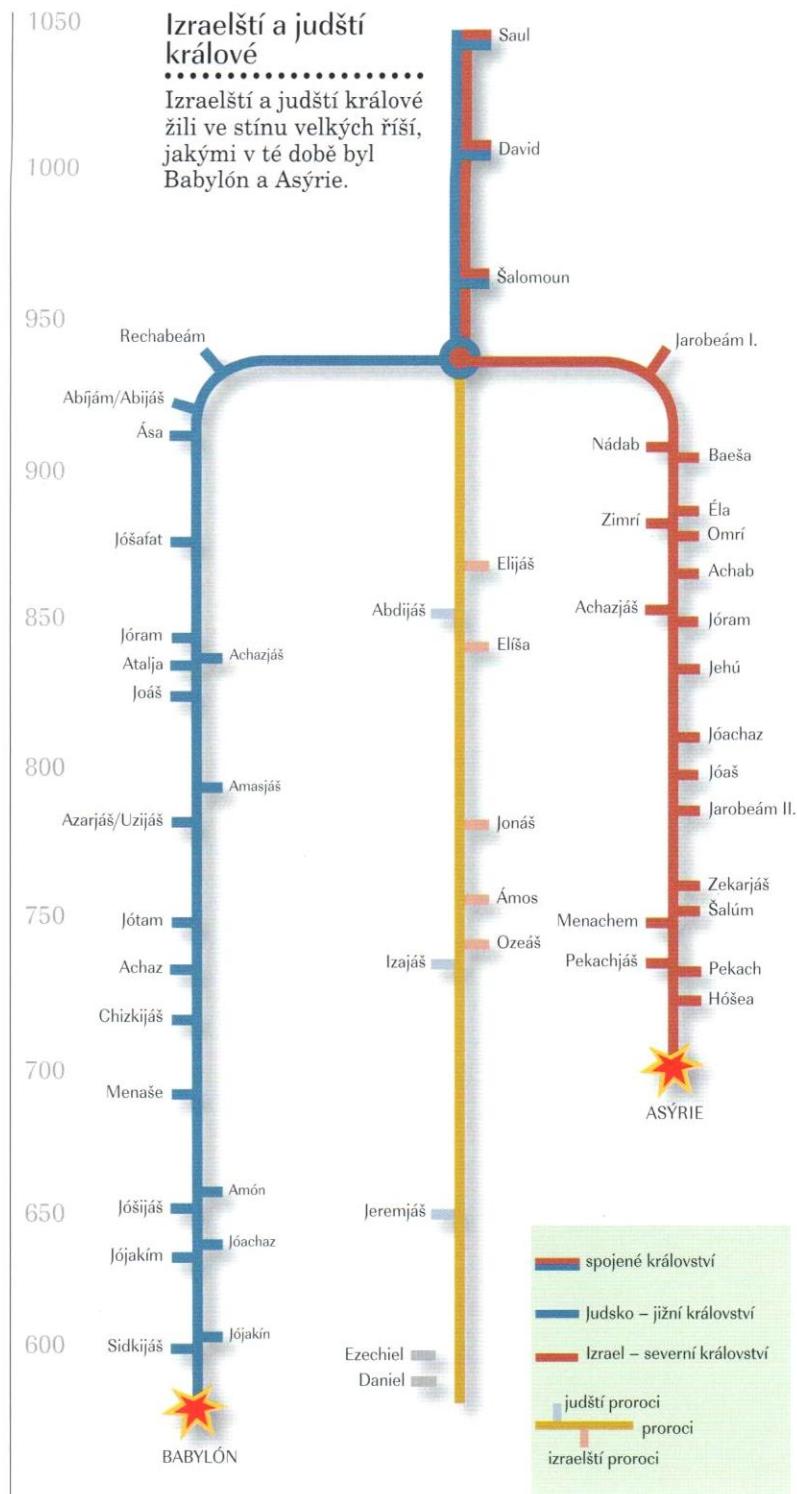

Asyřané

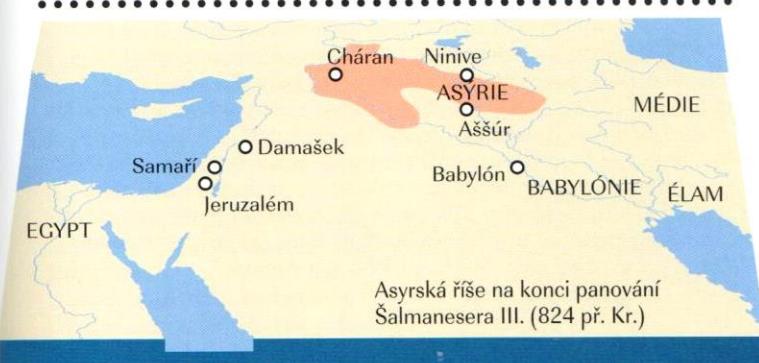
ASÍ 934 AŽ 609 PŘ. KR.

Od Elíšovy doby ohrožovala Asyrská říše. Asyřané byli významnou mocností v oblasti celá staletí, teprve za vlády krále Aššurnasirpala II. (883–859 př. Kr.) však došlo ke skutečné expanzi Asyrské říše. Aššurnasirpal II. dobyl Karkemíš, a tím byl Asyřanům umožněn přístup ke Středozemnímu moři. Asyřané obsadili severní Sýrii a přiměli foinické státy, aby Asýrii odváděly tribut.

V roce 853 př. Kr. táhl Aššurnasirpalův syn Šalmaneser III. dále na jih. Postup jeho vojsk zastavila u Karkaru koaliční vojska, včetně vojska izraelského (viz str. 50). Koalice však příliš dlouho nevydržela. Král Chazael v Damašku a Jehú v Izraeli se k moci dostali státním převratem a oblast tím byla oslabena (1Kr 19,15–18; 2Kr 8,15; 9,14). Tehdy se chopil Šalmaneser III. příležitosti, roku 841 př. Kr. dobyl Damašek a odtud táhl s vojskem dále na jih přes izraelské území. Izraelský král Jehú je znázorněn na černém obelisku Šalmanesera III., nalezeném v Nimirúdu, jak vzdává asyrskému vládci hold. Asyrská nadvláda trvala i za vlády Šamši-adada V. (823–811 př. Kr.) a Adad-niráriho III. (810–783 př. Kr.). Adad-nirári III. dobyl Damašek, kde se mu vzdal damašský král Ben-hadad III.

Asyrská říše

Asyrští panovníci

V období Novoasyrské říše (934–609 př. Kr.) byla Asýrie na vrcholu moci. Toto období začíná nástupem Adad-niráriho II. na trůn a končí pádem Ninive v roce 612 př. Kr.

911–883 př. Kr.	Adad-nirári II.
883–859 př. Kr.	Aššurnasirpal II.
858–824 př. Kr.	Šalmaneser III.
823–810 př. Kr.	Šamši-adad V.
810–783 př. Kr.	Adad-nirári III.
783–773 př. Kr.	Šalmaneser IV.
773–755 př. Kr.	Aššur-dan III.
755–745 př. Kr.	Aššur-nirári V.
745–727 př. Kr.	Tiglat-pileser III., zvaný Púl (2Kr 15,19–20; 16,5–18; 1Pa 5,6,26; 2Pa 28,16–21)
727–722 př. Kr.	Šalmaneser V. (2Kr 17,1–41; 18,1–12)
722–705 př. Kr.	Sargón II. (Izajáš 20,1)
705–681 př. Kr.	Sancheríb (2Kr 18,13 – 19,37; Izajáš 36–37; 2Pa 32,1–23)
681–669 př. Kr.	Esarchadón (Ezd 4,2)
668–627 př. Kr.	Aššurbanipal
627–623 př. Kr.	Aššur-etyl-iláni
623–612 př. Kr.	Sin-šar-iškun
612 př. Kr.	pád Ninive (Nahum 2,4–14; 3,1–19)
612–609 př. Kr.	Aššurubalít III.
609 př. Kr.	Asýrie poražena Babylónií, konec Asyrské říše.

Boje a expanze

841 AŽ 739 PŘ. KR.

Jehú panoval v Izraeli 27 let (841–814 př. Kr.). Ačkoli jej aramejský král Chazael připravil o Gileád, byla jeho vláda pro zemi, která uvykla válečným zmatkům, obdobím poměrného klidu.

Vývoj událostí v Judsku měl však ke klidu daleko...

Moci se chopí Atalja (841–835 př. Kr.)

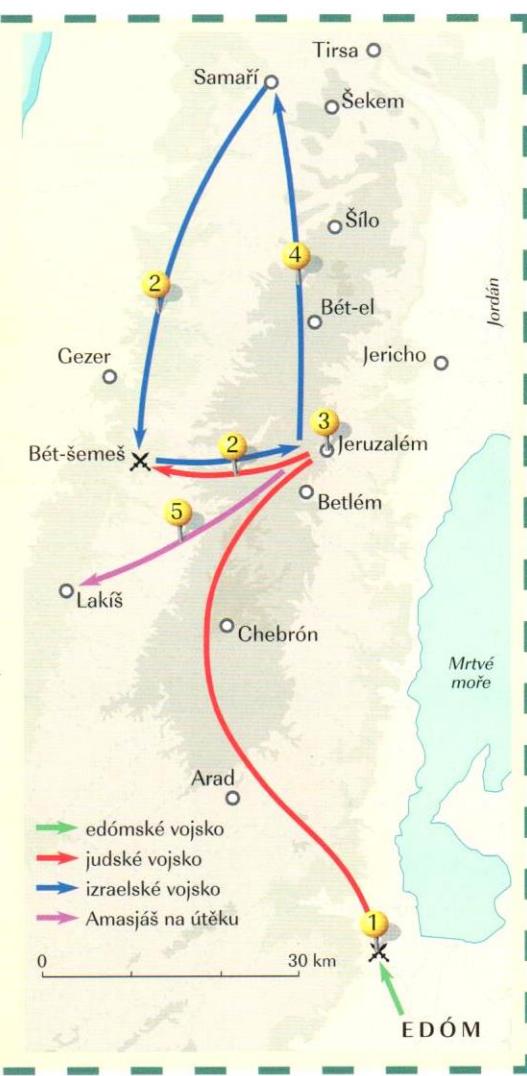
Nezdá se, že by královna matka Atalja truchlila pro smrt svého syna, judského krále Achazjáše, dlouho. Okamžitě si uzurpovala moc a učinila tak obzvláště brutálním způsobem: „rozhodla se vyhubit všechno královské potomstvo“ (2Kr 11,1). Přežil jeden její vnuk: Achazjášův syn Jóasha, kterého kněží po šest let ukrývali v chrámu. Když jej velekněz Jójada v chrámu představil judskému lidu jako nového krále, zaslechl Atalja provolávání slávy, vstoupila do chrámu a byla okamžitě vyvedena a popravena (2Kr 11,1–16).

Jóasha a Amasjáše

1. V Izraeli se stal po Jehúovi králem jeho syn Jóachaz (814–798 př. Kr.) a poté Jóasha (798–782 př. Kr.), jeho vnuk. (Zde se samozřejmě jedná o jiného Jóáše než judského krále, ačkoli období jejich vlád se po dva roky překrývalo). Jóasha byl úspěšný velitel, který vedl izraelské vojsko do tří vítězných tažení proti Aramejcům (2Kr 13,24–25). Judský král Amasjáš měl také vojenské úspěchy. Vedl Judejce v boji proti Edómcům a porazil je (2Kr 14,5–7). Začal být pyšný a zacházel se mu zaútočit na Izrael na severu. Amasjášova arrogance měla katastrofální důsledky. Jóasha Judsko porazil a Amasjáše zajal. Izraelci zničili jeruzalémský hradby a vyplenili chrám. Amasjáše sice propustili, ovšem jako jeho otec byl pronásledován a zavražděn (2Kr 14,8–20).
1. Judský král Amasjáš napadne Édomce v Solném údolí a porazí je (2Kr 14,7).
2. Vojska judského krále Amasjáše a izraelského krále Jóasha se střetnou v Bét-šemeši. Judejci jsou poraženi (2Kr 14,8–12).
3. Jóasha zajme judského krále Amasjáše a izraelské vojsko vyplení Jeruzalém (2Kr 14,13).
4. Jóasha se vrátí se svou armádou do Izraele (2Kr 14,14).
5. Amasjáš uprchne do Lakiše, je však chycen a zavražděn (2Kr 14,19).

Judsku vládne Jóasha (835–796 př. Kr.)

Jóashova vláda přinesla z počátku období náboženské obnovy (2Kr 12,1–17). Jóasha však začal uctívat jiné bohy a dokonce nechal zavraždit Zekarjáše, syna bývalého velekněze Jójady (2Pa 24,17–18). Aramejský král Chazael měl v té době v oblasti značný vliv a jeho vojsko napadlo Jeruzalém. 2. Královská vyprávě, že Jóasha potřeboval zaplatit Chazaelovi tribut, a proto vyprázdnil chrámové poklady (2Kr 12,18–19). 2. Paralipomenon uvádí, že Aramejci ve skutečnosti Judejce porazili, zranili krále a vpadli do města (2Pa 24,23–27). Ať již to bylo tak či onak, Chazaelův útok znamenal pro Judsko katastrofu. Jóasha byl zavražděn (2Kr 12,19) a na trůn po něm nastoupil jeho syn Amasjáš.

Uzijáš a Jarobeám (791–739 př. Kr.)

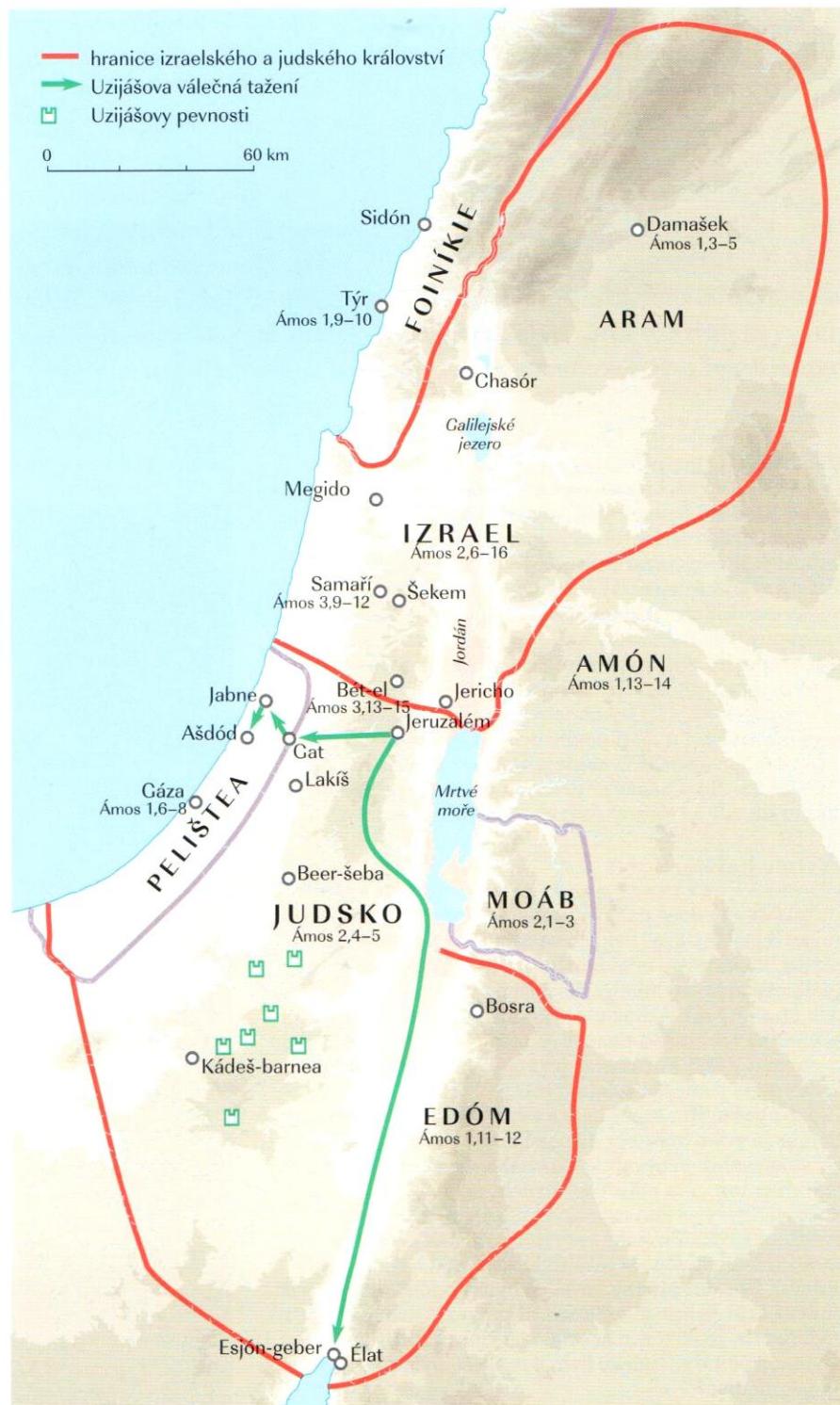
Pak se však vývoj v Izraeli a Judsku obrátil k lepšímu. V Izraeli začal vládnout Jóasův syn Jarobeám II. Pravděpodobně po nějakou dobu vládli se svým otcem společně. Jarobeám během své vlády (782–753 př. Kr.) rozšířil území Izraele a získal v oblasti význačné postavení.

Mezitím Judsko pod vládou Uzijáše (zvaného též Azarjáš), syna nešťastného Amasjáše, vzkvétalo a nastalo zde období nevídané prosperity. Uzijáš během své dlouhé vlády (791–739 př. Kr.) judské území rozšířil jako nikdo po něm ani před ním. Vedl válečná tažení proti Pelištejcům na západě a arabským kmenům na jihu. Získal přístup k přístavům v Rudém moři. Na ochranu obchodních stezek vedoucích od Rudého moře do Judska vybudoval v Negebu řadu pevností (2 Pa 26).

ÁMOSOVA OBVINĚNÍ

Ačkoli se v 2. Královské o Jarobeámovi II. moc nepíše, máme doklady o tom, že jeho vláda přinesla Izraeli prosperitu. Ostraka (úlomky keramiky) nalezená v Samarii dokazují, že v té době ve městě žila privilegovaná vrstva, která vlastnila vinice a další pozemky. Ne všem obyvatelům se však dalo stejně dobře. Vládnoucí vrstva naprostě přehlížela potřeby chudých. Hlavním biblickým pramenem, který vypovídá o vládě Jarobeáma II., je kniha Ámos.

Prorok Ámos pocházel z Tekóje, malého opevněného města 16 km jižně od Jeruzaléma, které na západě sousedilo s Judskou pouští. Ámos byl zemědělec. V Bibli se popisuje jako „droboprávce“ neboli pastýř (Am 1,1), „zabýval se dobytkem a sykomorami“ neboli fíky (Am 7,14). Zastával se práv chudých a ve svých proroctvích kritizoval nejen sousední národy, nýbrž také izraelský národ a jeho hlavní města Samarii a Bé特-el za zločiny, kterých se dopustily.

Poslední roky Izraele

743 AŽ 721 PŘ. KR.

Poslední roky severního království byly značně neklidné. Po králi Jarobeámovi II., který proslul velkými vojenskými úspěchy, nastoupil na trůn jeho syn Zekarjáš. Zekarjáš však na trůnu vydržel pouhých šest měsíců, než jej zavraždil Jábešův syn Šalúm (2Kr 15,8–12). I Šalúm se mohl těšit z královského trůnu jen krátce. O měsíc později byl zabit Menachémem, synem Gadiovým (2Kr 15,13–16). Ačkoli Menachém přinesl Izraeli žadoucí stabilitu, dosáhl toho krutostí a modloslužebnictvím. Za Menachémovy vlády ovšem „do země vtrhl Pál, král asyrský“ (2Kr 15,19). Tak je v Bibli nazýván asyrský král Tiglat-pileser III. Každý Izraelec musel vyplatit padesát šekelů stříbra. A Asyřané požadovali čím dál více.

Vzestup Tiglat-pilesera III.

Tiglat-pileser III. nastoupil na asyrský trůn v roce 745 př. Kr. Jeho drtivé vítězství nad vojskem království Urartu (biblický Ararat) odstranilo jedinou překážku, která stála v cestě asyrské expanzi směrem na západ. Před rokem 738 př. Kr. založil provincie v Sýrii. Tribut mu spláceli takoví panovníci jako damašský král Resín nebo izraelský král Menachém. O čtyři roky později rozšířil svou vládu také do Pelišteje. Po Menachémovi se chopil vlády v Izraeli jeho syn Pekachjáš. Ovšem jak bylo v Izraeli též zvykem, vydržel u moci pouhé dva roky, než jej zavraždil jeden z jeho vojenských velitelů Pekach, syn Remaljášův (2Kr 15,23–26). Pekach si uvědomoval nebezpečí, které Izraeli hrozilo ze strany Asýrie, a rozhodl se jednat.

Vývoj v Judsku

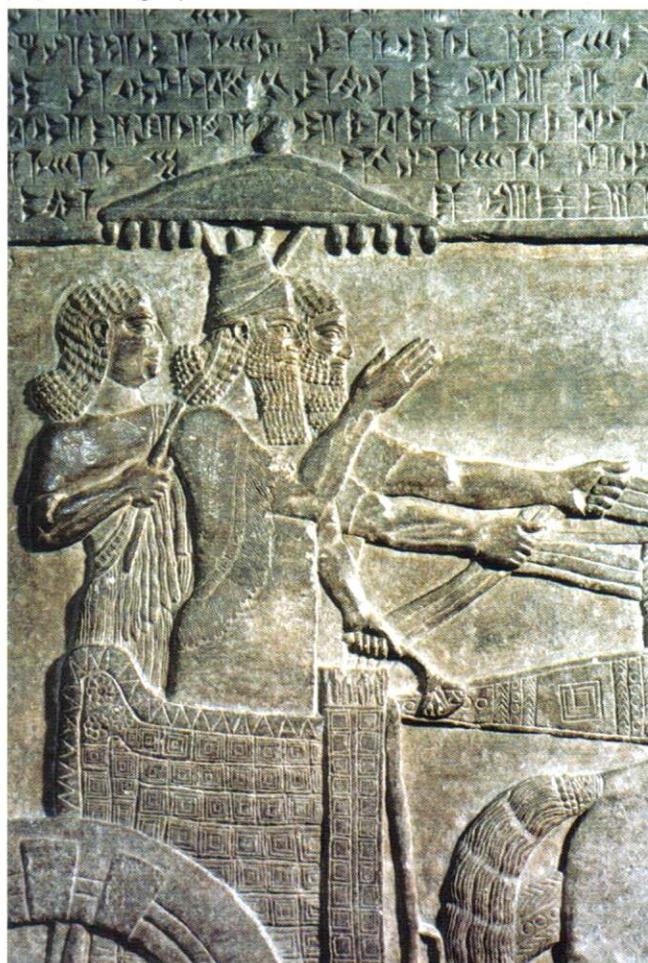
V Judsku v té době panoval Achaz, Jótamův syn a Uzijášův vnuk. Izraelský král Pekach se připojil k protiasyrské koalici, ke které se také hlásily Aram, Týr, Aškalón a některé arabské kmeny. Společně vyzvaly Achaze, aby se k nim připojil. Achaz však odmítl. Koalice se snažila Achaze ke spolupráci donutit, a proto Pekach s izraelským vojskem a Resín s aramejským vojskem Judsko napadli. Achaz si na pomoc povolal Asyřany (2Kr 16,6–7).

Tiglat-pileser III., který byl za záminku ke vpádu vděčný, přitáhl se svým vojskem a koaliční vojska rozdrtil. Resín byl v boji zabit a obyvatelé Damašku vysídleni. Pekach byl zbaven trůnu, a to málo co z Izraele zbylo, bylo svěřeno Hóšeovi, který se stal asyrským vazalem. 2Kr 17,3–6 uvádí, že Hóšeova Pekacha zavraždil. Asyrské záznamy oproti tomu uvádějí, že „svrhli krále Pekacha a za krále dosadili Hóše.“ Mnoho Izraelců bylo vysídleno do Asýrie. Judský král Achaz se tolik snažil prokázat svou lojalitu vůči Asýrii, že dokonce nechal v chrámu vztyčit kopii asyrského oltáře. Judsko bylo v bezpečí, bylo však otázkou na jak dlouho.

Konec Izraele

Zánik severního království přišel o několik let později, kdy se Asýrii dosazený král Hóšeua náhle vzbouřil a rozhodl se uchýlit pod ochranu Egypta. Asyrský král Šalmaneser V. vyslal do Izraele vojsko, které dva roky obléhalo Samaří. Město padlo na konci roku 722 př. Kr. (2Kr 17,3–6). Obyvatelstvo, které přežilo obléhání, bylo vysídleno a Izrael se stal asyrskou provincií Samerinou. Deset izraelských kmenů zmizelo z mapy světa. Tak zaniklo severní izraelské království.

Na detailu tohoto kamenného basreliéfu z Nimrudu (asi 730 př. Kr.) je vyobrazen Tiglat-pileser III. na voze.

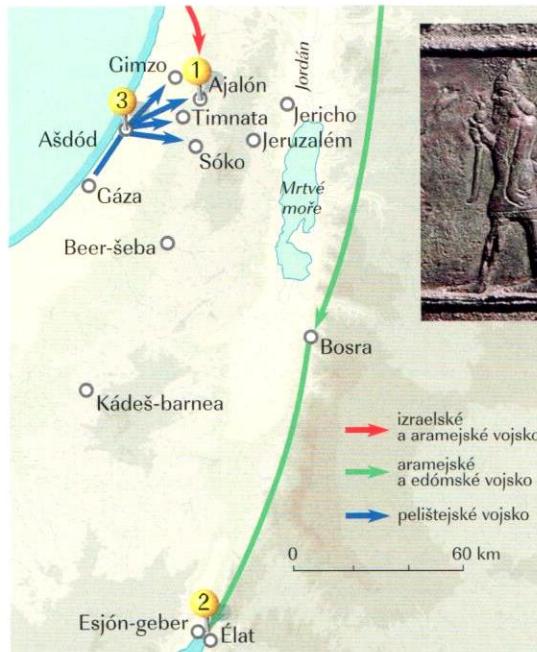
ACHAZ POD ÚTOKEM KOALIČNÍCH VOJSK

Izraelci, Aramejci, Edómcí a Pelištejci útočí na Judsko, aby židkého krále přiměli k účasti na protiasyrské koalici. Achaz žádá o pomoc Asýrii.

1. Izraelské a aramejské jednotky napadnou Judsko a zajmou mnoho lidí (2Pa 28,5–8).

2. Aramejský králov Resín a Edómcí oblehnou Élat a získají jej zpět (2Kr 16,6).

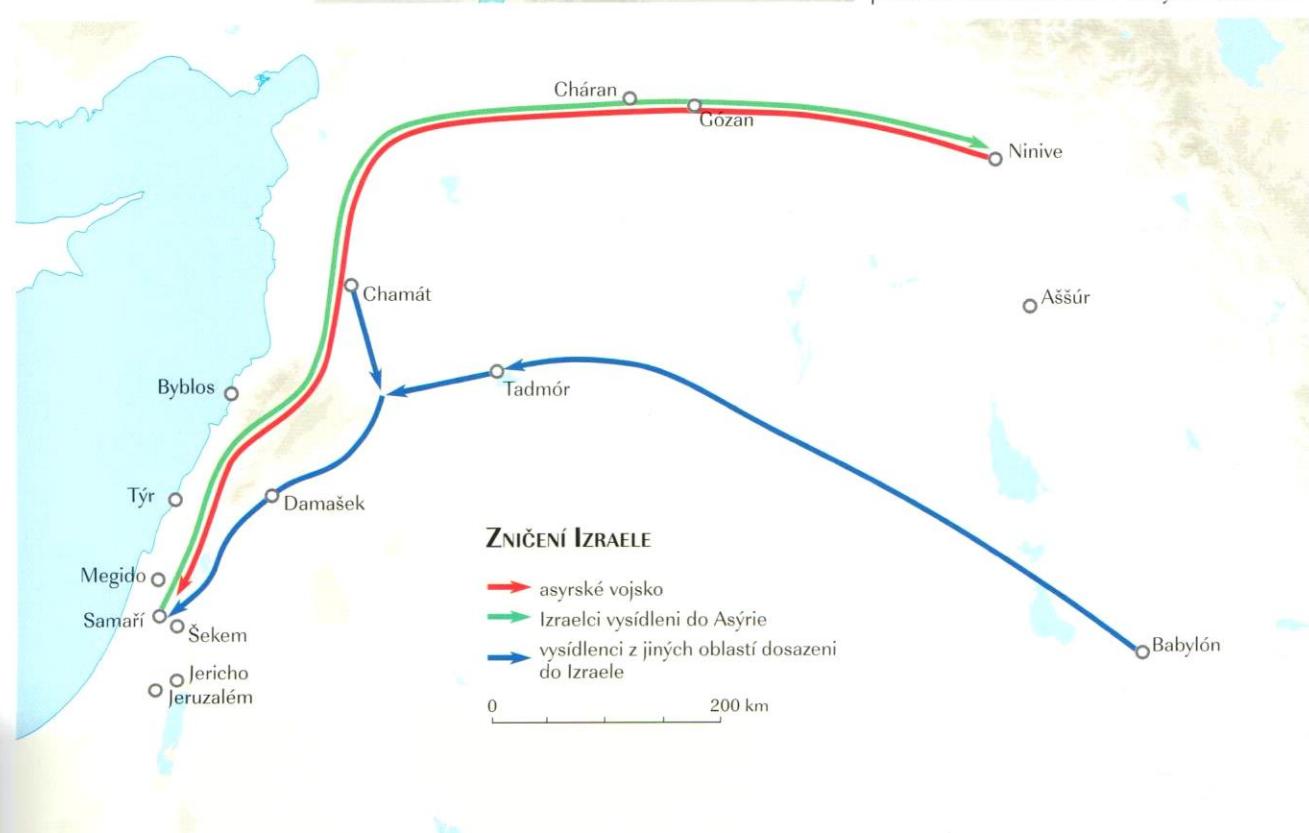
3. Pelištejci napadnou předhůří a dobyjí Bét-šešeš, Ajalon, Gederót, Sóko, Timnu a Gimzo (2Pa 28,18).

Skupina zajatců je odváděna ke králi Šalmaneserovi III., aby mu vzdala hold. Detail je z reliéfu na bráně z Balawatu, původně z asýrského města Imgur-Enlil (ca 853 př. Kr.).

SAMAŘANÉ

Asyřané do Samarska přesídliли jiné národy. Ty zde časem začaly uzavírat sňatky s Izraelci, kteří v oblasti zůstali. Cizinci dokonce přijali určitou formu izraelského náboženství. Podle města Samaří jsou nazýváni Samařané. Židé je ale za pravé Izraelce neuznávali a nestýkali se s nimi.

Období proroků

OSAMOCENÝ CHIZKIJÁŠ (716 AŽ 687 PŘ. KR.)

Izraelské království zaniklo, ovšem Judsko existovalo dál. V Judsku v tomto období vládl Chizkijáš (716–685 př. Kr.) a jeho syn Menaše. Jejich dlouhá období vlády byla poznamenána silným asyrským vlivem v oblasti. Chizkijáš provedl náboženskou reformu. Obnovil slavení hodu beránka, který se naposledy slavil za Šalomouna (2Pa 30,26). Stal se asyrským vazalem, což mu umožnilo vybudovat judské hospodářství. Když však Sargon II. roku 705 př. Kr. zemřel, Chizkijáš spolu s ostatními národy povstal proti asyrskému jhu. Pomsta Asýrie na sebe nenechala dlouho čekat. Asyrské vojsko vpadlo do Judska. Jeruzalém však byl zázračně zachráněn, 185 000 asyrských vojáků přes noc zemřelo (2Kr 19,35).

ASYRSKÝ ÚTOK NA JUDSKO (701 PŘ. KR.)

1. Asyrské vojsko dobývá kolem 46 judských měst, z nichž největší je Lakíš.

2. Podle asyrských pramenů přišli Pelíšteji a Judsku na pomoc Kúšijci. Byli poraženi v oblasti Elteke Sanheribem.

3. Judejci se snažili Asýry usmířit tributem, aby se vyhnuli obléhání Jeruzaléma. Nakonec však Asýřané Jeruzalém obléhli (2Kr 18,13 – 19,17). Izajáš 10,28–32 popisuje invazi Asýřanů ze severu. Podle asyrských pramenů a 2Kr 18 přitáhli Asýřané z jihozápadu.

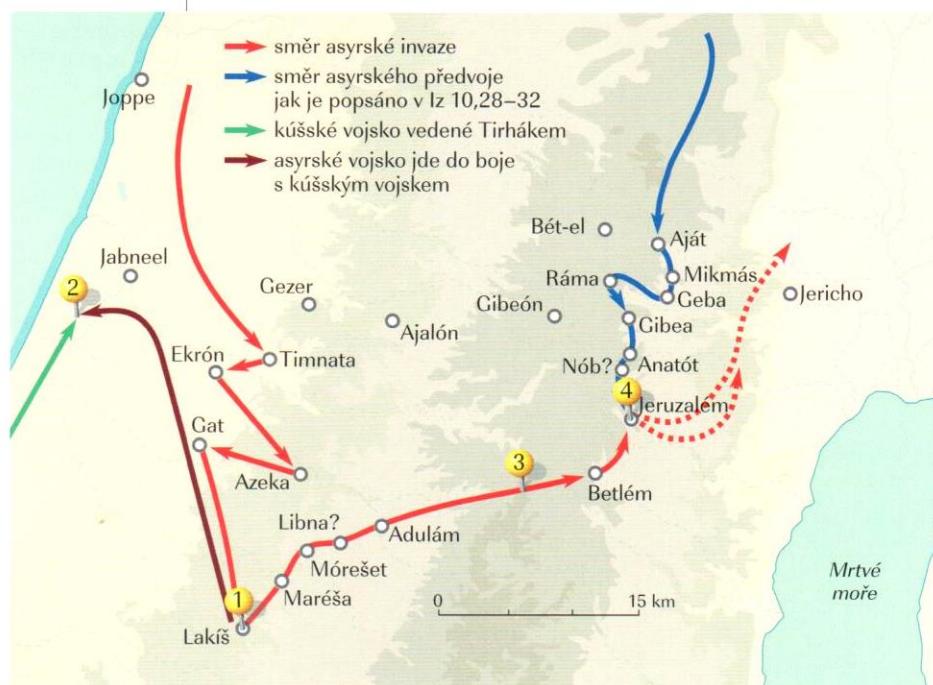
4. Když Sanherib tábořil před Jeruzalémem, pobíl jeho vojsko Hospodinův anděl. Sanherib se stáhl do Ninive, kde byl roku 681 př. Kr. zabit.

Chizkijášův tunel

Když se Asýřané přibližovali k Jeruzalému, Chizkijáš „udělal rybník a vodovod, jímž přivedl vodu do města“ (2Kr 20,20). Dal se také „do přestavby celé hradební zdi, která byla samá trhlina, a vyhnal ji až po věže. Zvenčí vystavěl další hradební zeď. Opravil též Miló v Městě Davidově“ (2Pa 32,5). Archeologický výzkum odhalil pozůstatky tohoto opevnění i tunel, který přiváděl vodu z Gíchónského pramene do rybníka Siloe uvnitř městských hradeb. Na zdi tunelu se našel nápis, který připomíná jeho stavbu.

Menaše

Roku 696 př. Kr. Chizkijáš ustanovil svého syna Menašeho za spoluvládce (2Kr 21,12). Když Chizkijáš roku 686 př. Kr. zemřel, zdělil Menaše izolovanou a utlačovanou zemi, jejíž hlavní obchodní stezky ovládaly sousední státy. Menaše se rozhodl pro politiku náboženské vstřícnosti, pozval vyslance z Týru a dalších sousedních zemí a poskytl jim v Jeruzalémě svatyně, kde mohli uctívat své bohy (2Kr 21,3; 23,13). Odváděl Asýrii tribut a dokonce i vojáky pro službu v asyrské armádě (2Pa 33,11–17). Asýřané mu na oplátku povolili obnovit judské pevnosti a získat moc nad obchodními stezkami v Judsku. Z politického hlediska byl Menaše velmi úspěšný. Bible však tohoto nejdéle panujícího judského krále nemilosrdně odsuzuje jako krále, který „svedl k hříchu Judu“ a prolil tolik nevinné krve, „až jí naplnil Jeruzalém od jednoho konce k druhému“ (2Kr 21,16). Politický úspěch nemusí k tomu, aby byl někdo „dobrým králem“, stačit.

860 AŽ 430 PŘ. KR.

OBDOBÍ PROROKŮ

V období mezi 860 až 430 př. Kr. působila v Izraeli a Judsku řada proroků. Před vysídlením roku 526 př. Kr. varovali Izrael a Judsko, že je stihne neblahý osud, pokud neuposlechnou Boží pokyny. Zatímco někteří z těchto proroků zemřeli dlohu předtím, než se jejich slova naplnila, jiní, jako například Jeremjáš, Daniel a Ezechiel viděli důsledky neposlušnosti na vlastní oči a dokonce s národem zažili vyhnanství. Na rozdíl od kněží nebyla úloha proroků dědičná. Ačkoli někteří proroci byli urozeného původu (například Sofonjáš), nebyli spjati s vládnoucí vrstvou.

Babylón a Judsko

VZESTUP BABYLÓNU 626 AŽ 605 PŘ. KR.

Ačkoli v době Menašeho vlády žilo Judsko ve stínu Asyrské říše, její nadvláda v oblasti postupně slábla a v roce 626 př. Kr. se zhroutila. Smrt posledního silného vládce Ašurbanipala rozpoutala v říši povstání, které vedla provincie Babylón.

Babylónský vůdce Nabopolasar uzavřel formální spojenectví s dalším mocným královstvím Médií a společně roku 612 př. Kr. dobyli Ninive. Ačkoli se asyrské vojsko bránilo další čtyři roky, sláva Asýrie byla u konce. Kdysi mocná říše se pomalu rozpadala. Vlády v oblasti se chopili Babylónané.

FARAÓN NÉKO A JÓŠIJÁŠOVA SMRT

1. Egypťané pod vedením faraóna Néka II. táhnou na sever, aby pomohli Asyřanům proti Babylónii.

2. Jóšijáš napadne egyptské vojsko u Megida a je poražen.

3. Babylónané porazí egyptské vojsko u Karkemíše.

JÓŠIJÁŠOVA VLÁDA

Úpadek moci Asyrské říše znamenal velkou změnu pro Judsko, které tím poprvé po několika desetiletích mohlo vystupovat jako svobodný stát. V té době vedl Judsko Jóšijáš, který se stal králem v osmi letech a v roce 621 př. Kr. inicioval významnou náboženskou reformu.

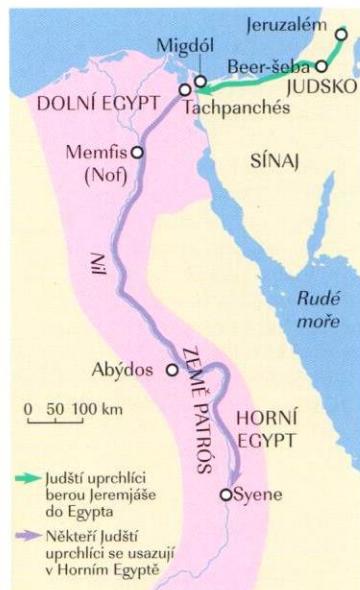
Klíčovou událostí bylo objevení knihy Zákona během oprav chrámu, pravděpodobně šlo o 5. Mojžíšovu (2Kr 22,8–13).

Jóšijáš značně rozšířil judské království. Ovládl území od Geby po Beer-šebu (2Kr 23,8) a na severu až po Samaří (2Kr 23,19). Nakonec však zašel příliš daleko. Roku 609 př. Kr. faraón Néko II. Jóšijášovi oznámil, že až potáhne na pomoc Asyřanům proti Babylónanům, hodlá s egyptským vojskem přejít přes judské území. (2Pa 35,21).

Jóšijáš, který se vzrůstající moci Egypta obával, egyptské oddíly u Megida napadl. V bitvě byl smrtelně zraněn a zemřel v Jeruzalémě. Néko pokračoval v tažení dále, v srpnu 605 př. Kr. byl však poražen u Karkemíše, když jej nečekaně napadl babylónský vůdce Nebúkadnesar. Néko ustoupil zpět do Egypta, ovšem na cestě zpět v Judsku zajal Jóšijášova nástupce Jóachaze a místo něj dosadil Jójakíma (2Kr 23,31–35). Jóachaz byl odveden do Egypta, kde zemřel.

Egyptané již nikdy Palestinu neobsadili. „A egyptský král už nikdy ze své země nevytáhl, protože babylónský král zabral od Egyptského potoka až k řece Eufratu všechno, co předtím patřilo králi egyptskému.“ (2Kr 24,7).

PÁD JUDSKA, 605 AŽ 587 PŘ. KR.

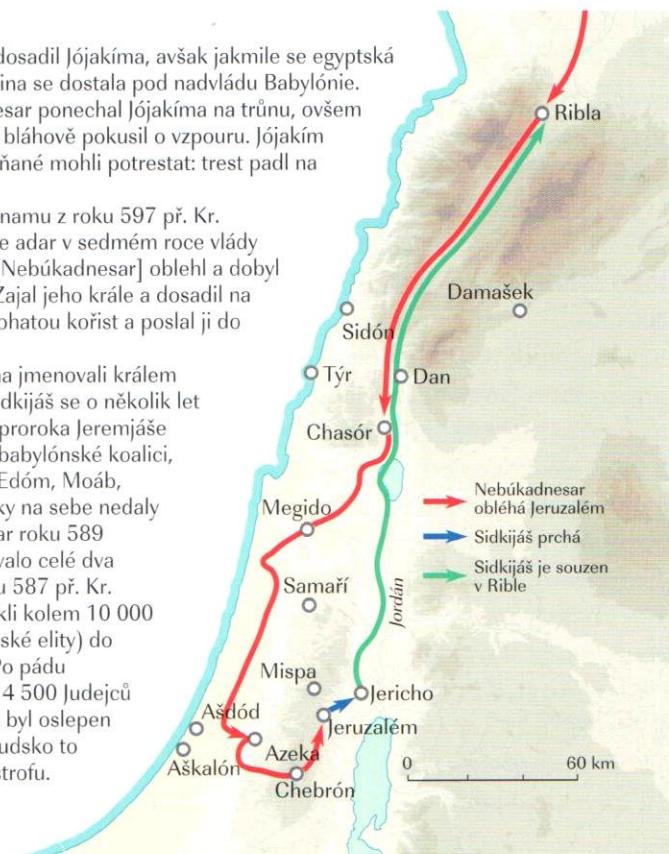
Jr 44,1 uvádí, že vyhnanci z Judská našli útočiště v několika egyptských městech včetně Migdólu, Tachpanchésu a Memfidě na severu a v zemi Patrósu, která se nacházela na jihu v oblasti Horního Egypta.

DOBYTÍ JERUZALÉMA

Faraón na judský trůn sice dosadil Jójakíma, avšak jakmile se egyptská armáda stáhla na jih, Palestina se dostala pod nadvládu Babylonie. Babylonský král Nebúkadnesar ponechal Jójakíma na trůnu, ovšem jen doby, než se Jójakím bláhově pokusil o vzpouru. Jójakím zemřel dříve, než jej Babylonáné mohli potrestat: trest padl na jeho syna Jójakína.

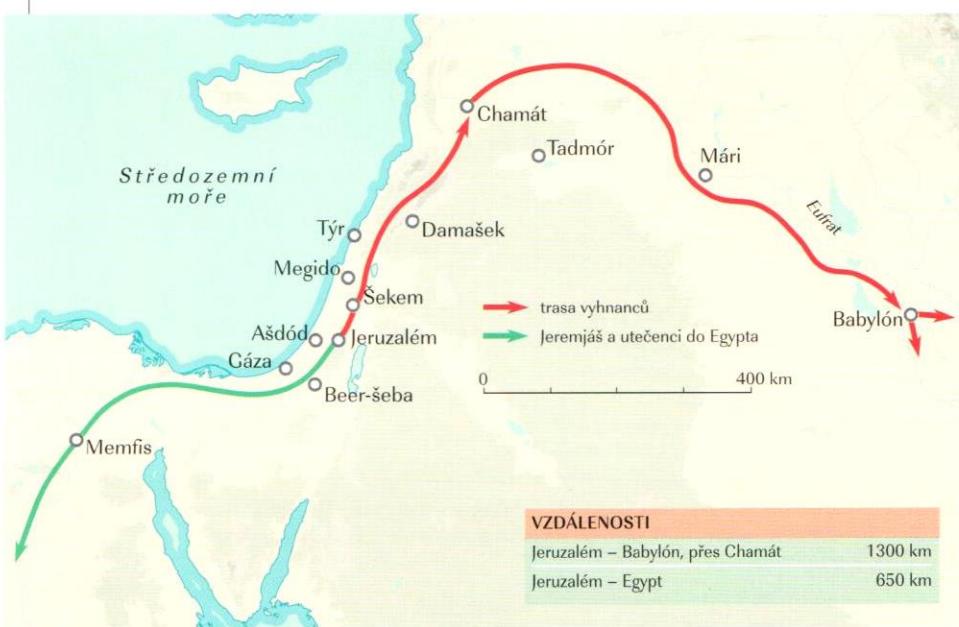
Babylonská kronika v záznamu z roku 597 př. Kr. uvádí: „Druhého dne měsíce adar v sedmém roce vlády [tj. 16. března 597 př. Kr.] [Nebúkadnesar] oblehl a dobyl judské město [Jeruzalém]. Zajal jeho krále a dosadil na trůn nového krále. Vzal si bohatou kořist a poslal ji do Babylonu.“

Babylonané místo Jójakína jmenovali králem Sidkijáše a stáhli se zpět. Sidkijáš se o několik let později navzdory nabádání proroka Jeremjáše (Jr 27,1–11) připojil k protibabylonské koalici, kterou vedle Judská tvořily Edom, Moáb, Amón, Týr a Sidón. Následky na sebe nedaly dlouho čekat. Nebúkadnesar roku 589 př. Kr. oblehl Jeruzalém. Trvalo celé dva roky, než byl Jeruzalém roku 587 př. Kr. poražen. Babylonané odvlekli kolem 10 000 Judejců (často zástupců judské elity) do babylonského vyhnanství. Po pádu Jeruzaléma odvlekli dalších 4 500 Judejců (Jr 52,28–30). Král Sidkijáš byl oslepen a Jeruzalém rozbořen. Pro Judsko to znamenalo naprostou katastrofu.

JEREMJÁŠ PROMLOUVÁ

Prorok Jeremjáš měl největší vliv v posledních letech existence Judská. Pocházel z kněžské rodiny, z malé vesnice Anatotu nedaleko od Jeruzaléma. Jeremjáš byl přesvědčen o tom, že velké říše ovládá Bůh a že hrozící babylonskou invazi je třeba chápat jako vykonání Božího soudu (Jr 29,5–7). Předpovídal, že jednoho dne se judští vyhnanci vrátí (Jr 30–33), bohužel se toho však nedožil. Judští vyhnanci jej proti jeho vůli vzali s sebou do Egypta, kde také pravděpodobně zemřel (Jr 42–43).

VZDÁLENOSTI

Jeruzalém – Babylón, přes Chamát	1300 km
Jeruzalém – Egypt	650 km